

درگذشتگان

آیت‌الله موسوی لاری

حضرت آیت‌الله آقای حاج سیدمجتبی موسوی لاری، یکی از سنگربانان و مدافعان و مروّجان اسلام و تشیع و نامی آشنا و مشهور در دنیای دانش و تحقیق و نمونه سلف صالح در تبلیغ و ترویج اسلام بود.

فقید سعید در سال ۱۳۱۴ش (۷ رجب الخیر ۱۳۵۴ق) در شهر لار، در بیت علم و فقاقت و فضیلت زاده شد. پدرش آیت‌الله حاج سیدعلی اصغر رکنی لاری (۱۳۱۷ - ۱۳۷۴ ق)، از چهره های نامی روحانیت استان فارس و از شاگردان آیات عظام: سید ابوالحسن اصفهانی، شیخ محمدحسین غروی اصفهانی و سیدعلی قاضی طباطبایی و نیای بزرگوارش آیت‌الله العظمی سیدعبدالحسین لاری (۱۲۶۴ - ۱۳۴۲ ق)، پیشوای قیام ضد استعماری و ضد استبدادی جنوب و مؤسس حکومت اسلامی فارس و از شاگردان مبرز آیات عظام: میرزای شیرازی، شیخ محمدحسین کاظمی، فاضل ایروانی، شیخ لطف‌الله مازندرانی و ملاحسینقلی همدانی و صاحب تألیفات فراوان مانند اکسیر السعادة در اسرار شهادت امام حسین، المعارف السلّماني در علم امام و حاشیه بر: رسائل، مکاسب و قوانین و ریاض بود که نام و آوازه آن بزرگمرد پهنه علم و فقاقت و سیاست، در کتاب‌ها عیان و بر زبان‌ها جاری است.

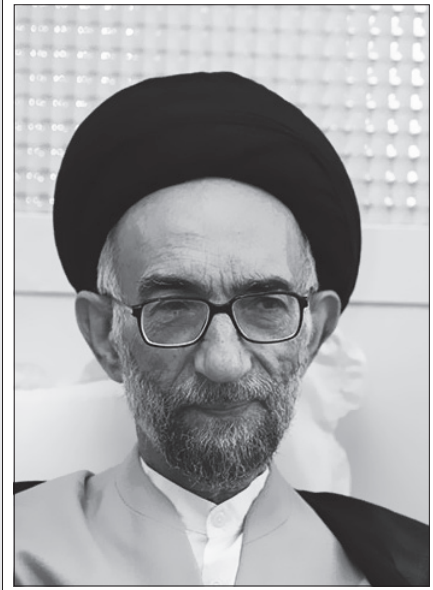
سیدمجتبی نخست تحصیلات علوم دینی را نزد پدر بزرگوار و پسرعمویش آیت‌الله سیدعبدالعلی آیت‌اللهی، و مرحوم شیخ محمدباقر غفوری

(ادبیات) و مرحوم حاج شیخ غلام‌حسین ادیب (شرح لمعه) آغاز کرد و در هجده سالگی (۱۳۳۲ش) به حوزه علمیه قم آمد و در درس استادان نام‌آور وقت همچون حضرات آیات: مشکینی (مکاسب)، نوری همدانی (رسائل) و سلطانی طباطبایی (کفایة) حاضر شد و پس از تکمیل سطوح عالی به درس خارج آیت‌الله العظمی شریعتمداری و اندکی هم امام خمینی حاضر شد و مبانی علمی خویش را استوار ساخت^۱ و همزمان به تألیف و نگارش مقالات مفید و سودمند در مجلات حوزه علمیه قم همانند مکتب اسلام دست زد و در پی سفر درمانی‌اش به کشور آلمان و آشنایی با واقعیت تمدن غرب، به تألیف کتاب مشهور «اسلام و سیمای تمدن غرب» دست زد و در آن، مبانی نظری تمدن غربی را به چالش کشید و برتری آموزه‌های اسلامی بر آن را به اثبات رسانید و با ترجمه آن به زبان‌های گوناگون و انتشارش در اروپا و آمریکا، موجی از بیداری را برانگیخت. پس از آن بود که سیدمجتبی لاری، به خدمات علمی و اجتماعی بسیار در قم و لارستان پرداخت. در زادگاهش، لارستان، مؤسسه خیریه اسلامی لارستان را تأسیس کرد که به کار رسیدگی به امور نیازمندان و یتیمان می‌پردازد و از دو بخش اقتصادی و فرهنگی تشکیل یافته و احداث مسجد، حسینیه، درمانگاه، حفر چاه و نصب تلمبه آب برای کشاورزان، بخشی از فعالیت‌های آن است. همچنین آن عالم بزرگوار در طول اقامتش در لار که شش ماه در قم و شش ماه در

۱. با استفاده از نوشتار خود نوشت (تحت اختیار استاد عبدالحسین جواهرکلام)

لار اقامت می‌کرد، به شرکت در محافل فرهنگی و دبیرستان‌ها، برگزاری نماز جماعت و سخنرانی در جشنها و مناسبتها پرداخت و مبلغان دینی را به لار دعوت نمود و با همکاری ایشان به روشننگری نسل جوان پرداخت. همچنین در سال ۱۳۵۵ش به تأسیس «مرکز نشر معارف اسلامی در جهان» در قم پرداخت که این مرکز، به نقطه امیدی برای مسلمانان و حق‌جویان جهان تبدیل شد و سیدمجتبی لاری، به وسیله تألیف و ترجمه کتاب‌های متعدد اسلامی، همچون: قرآن، نهج البلاغه، صحیفه سجادیّه و رساله الحقوق و ارسال آن به تمام کشورهای جهان و به زبان‌های گوناگون، به یاری مردمی شتافت که به دنبال حقیقت بودند و راه درست را گم کرده بودند. کتاب‌های ارزنده او همچون: مبانی اعتقادات در اسلام و بررسی مشکلات اخلاقی و روانی، یکی پس از دیگری منتشر شد و شهرتی چشمگیر یافت و به زبان‌های مختلف ترجمه و در سراسر جهان منتشر و موجب هدایت گروه بسیاری از مردمان جهان به سوی اسلام و تشیع شد. این مهم از ده‌ها هزار نامه که به سویش ارسال شده و نمونه‌ای از آنها در کتابش نگرشی کوتاه بر عملکرد مرکز نشر معارف اسلامی در جهان آمده، هویدا است.

آن مرحوم، عالمی زمان‌شناس و آگاه به مسائل جامعه و مشکلات زندگی امروزی بشر، دنیادیده و همواره در فکر گره‌گشایی از زندگی مردم، اعم از مسلمان و غیر مسلمان، بود. او در سفرهای متعدد به آمریکا و اروپا رفت و تمدن غرب را از نزدیک شناخت و معایب آن را برملا ساخت و برای رسیدن انسان با هر مذهب و نژاد به قلّه

تعالی و راه رشد، توحید و خداپرستی را یگانه راه نجات بشریت می‌دانست و در این مسیر، کتاب‌های متعدد اعتقادی و اخلاقی نگاشت که به زبان‌های زنده دنیا ترجمه و در بیشتر نقاط جهان از شهرهای دورافتاده آفریقا و آسیا تا شهرهای بزرگ اروپا و آمریکا، منتشر شد و میلیون‌ها نفر را به اسلام و تشیع آشنا ساخت و هزاران نفر را به پیروان اسلام و تشیع افزود.

آن مرحوم پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، افزون بر جهاد فکری و فرهنگی‌اش، به تلاش برای پاکسازی چهره زادگاهش از مظاهر زشتی و پلیدی، همچون جلوگیری از ورود نشریات مبتذل و تشکیل مجالس فسق و فجور پرداخت و به ایجاد نسلی مؤمن و متدین به وسیله برگزاری جلسات متعدد با مسئولان و معلمان و دانشجویان و دانش‌آموزان لار و ترویج فرهنگ نماز و حجاب در دبیرستان‌های پسرانه و دخترانه پرداخت که بارها با مزاحمت ساواک و دستگاه‌های امنیتی شهر روبرو شد.

فعالیت‌های علمی و تبلیغی این مبلغ نستوه جهان اسلام و نقش چشمگیر او در تبلیغ دین در کشورهای قفقاز و آسیای میانه باعث شد تا آکادمی علوم جمهوری آذربایجان در مراسمی باشکوه، دکترای افتخاری به او اعطا نماید و در حوزه علمیه قم هم در سال ۱۳۸۹ ش، همایش

بزرگداشت مقام علمی‌اش برگزار و کتاب «خلوص کامیاب» در تجلیل از او چاپ و منتشر شد. او با تواضع و فروتنی، از خود نگفت و در کمال آرامش و خاموشی و کم‌توقعی، تنها برای خدا قلم زد و قدم نهاد و (إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا) آثارش که شهرت جهانی دارند و به زبان‌های گوناگون ترجمه شده است، عبارتند از:

۱. مبانی اعتقادات در اسلام (۴ جلد) که به زبان‌های مختلف از جمله: انگلیسی، روسی، عربی، مالایی و اسپانیولی ترجمه شده است.
۲. اسلام و سیمای تمدن غرب که به زبان‌های انگلیسی، آلمانی، عربی، اسپانیولی، فرانسه، روسی، تایلندی، گُردی، مالایی، ژاپنی، اردو و بوسنیایی ترجمه شده است.
۳. رسالت اخلاق در تکامل انسان که به زبان فرانسه ترجمه شده است.
۴. بررسی مشکلات اخلاقی و روانی که به ده زبان ترجمه شده است.
۵. توحید و خداشناسی و معاد که به زبان چینی ترجمه شده است.
۶. اخلاق و جوانان.
۷. حقایق پنهان در آیات قرآن (تفسیر ۵ آیه: نور، صلح، ارث، ضرب زن، عزیز رحیم).
۸. پاسخ به هزاران پرسش (چاپ نشده).

آن مرحوم پس از عمری تلاش و کوشش در راه اعتلای کلمه حق و ترویج دین و دیانت، در ۷۷ سالگی، در روز شنبه ۱۹ اسفند ۱۳۹۱ ش (۲۶ ربیع الثانی ۱۴۳۴ ق) بدرود حیات گفت و به دنبال وفاتش، سه روز در لارستان عزای عمومی اعلام شد و پیکر پاکش در روز دوشنبه ۲۱ اسفند، پس از تشییع باشکوه و نماز آیت‌الله العظمی شبیری زنجانی بر آن، در گلزار شهدای شهر لار به خاک سپرده شد.

در پی درگذشت ایشان، پیام‌های تسلیت متعدد از سوی مراجع معظم تقلید و شخصیت‌های کشوری صادر شد.

مقام معظم رهبری در پیام تسلیت خویش فرمود:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خبر درگذشت روحانی عالیقدر و نویسنده مجاهد، مرحوم حجت‌الاسلام و المسلمین آقای حاج سیدمجتبی موسوی لاری را با تأسف فراوان دریافت کردم. خدمات این عالم فرزانه و بزرگوار و ارزشمند به گسترش معارف اسلامی و مکتب اهل بیت: در سراسر جهان، در چند دهه اخیر، حقاً کم‌نظیر است و هزاران انسان منصف و مشتاق با هدایت نوشته‌های وی که با چیرگی علمی و تبیین منطقی نوشته و در پنج قاره منتشر می‌شد، به سرچشمه حقیقت دست یافته و اسلام را شناخته و بدان ایمان آورده‌اند. این عالم پارسا، بی هیچ تظاهر و ادعا یک تنه و بدون تکیه به این و آن، عمر و توان خود را مصروف این مجاهدت بزرگ کرد و پرداختن به وظیفه و کسب رضای الهی را وجهه همت ساخت.

این جانب درگذشت این عالم با اخلاص را به مردم شریف لارستان و استان فارس و به همه ارادتمندان و شاگردان و بهره‌مندان از کتاب‌های او و به ویژه خاندن مکرم و بازماندگان معزز ایشان، تسلیت می‌گویم و رحمت و مغفرت الهی و علو درجات را برای ایشان از خداوند متعال مسألت می‌کنم.

سیدعلی خامنه‌ای - ۱۹ اسفند ۱۳۹۱

۲. آیت‌الله العظمی صافی گلپایگانی هم در پیام خویش فرمود:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

انا لله و انا الیه راجعون

رحلت عالم بزرگوار، دانشمند فرزانه، محقق عالی مقام، حضرت حجت‌الاسلام و المسلمین آقای حاج سیدمجتبی موسوی لاری (رضوان الله تعالی علیه) موجب تأثر و تأسف گردید. آن فقید سعید یکی از استوانه‌های علم و تحقیق و پژوهش در عرصه فرهنگ نورانی اسلام و ولایت مطلقه حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) بود که خدمات فراوانی را به مکتب اهل بیت: ارائه نمود و بسیاری از طالبان حقیقت را به راه مستقیم هدایت کرد. او در عین حال، عالمی وارسته و مخلق به اخلاق حسنه و دارای کمالات و فضایل

آیت الله ملک حسینی

حضرت آیت الله آقای حاج سیدکرامت الله ملک حسینی، یکی از علمای مشهور خطه جنوب کشور و از مفاخر روحانیت استان های فارس و کهگیلویه و بویراحمد بود که نام نیکش بیش از نیم قرن است در اذهان و خاطرهای مردم مؤمن و متدین شیراز و یاسوج بوده و خواهد بود. معظم له در سال ۱۳۴۳ق (سوم مهرماه ۱۳۰۳ش) در روستای «گوشه شازده قاسم» از توابع «بویراحمد» زاده شد. پدرش مرحوم حجت الاسلام والمسلمین سیدصدرالدین ملک حسینی و جدش آیت الله سیدحبیب الله (فرزند صدرالدین محمد، فرزند میرسیدعلی شیر، فرزند میرشمس الدین محمد، فرزند میر محمد یوسف، فرزند میرسید محمدباقر، فرزند سیدملک حسین) همه از علما و فقها و بزرگان منطقه و مورد توجه سلاطین صفویه و قاجاریه و عهده دار امور شرعی و علمی و فقهی مردم آن سامان بوده اند. نسب ایشان به عبیدالله الاعرج بن حسین الاصر، فرزند بزرگوار امام زین العابدین علی بن الحسین می رسد. آنان سال ها با نفوذ و محبوبیت تام، به رتق و فتق امور دینی و عرفی پرداخته و پناهگاه مردم و دادخواهان در مقابل ظالمان و ستمگران بودند.

آن مرحوم در کودکی، در تل خسرو، متون ادبی (نصاب و گلستان و مرزبان نامه و فرائد الادب) و علوم جدید را آموخت و در سال ۱۳۱۵ش به شیراز رفت و سیکل را دریافت کرد و پس از آن، در ۱۳۱۹، نزد پدر و عمویش سیدامراالله، تحصیل علوم دینی را آغاز کرد و در مدرسه منصوریه، ادبیات و منطق و شرح منظومه و شرح تجرید را در محضر حکیم ملا احمد دارابی، شاگرد ملا عباس دارابی واحد العین، شاگرد حکیم ملا هادی سبزواری و سطوح فقه و اصول را هم نزد آیت الله میرزا عبدالکریم یزدی آموخت. اواخر سال ۱۳۲۴ش به قم آمد و باقیمانده دروس و سطوح را نزد حضرات آیات: حاج سیداحمد خوانساری و شریعت زنجانی و میرزا محمد

بلند انسانی بود که بدون سروصدا و دوراز مقامات ظاهری دنیوی، متواضعانه به وظیفه بزرگ دینی خود عمل می نمود.

فقدان شخصیت او، ثلمه برای اسلام و تشیع می باشد. اینجانب، رحلت این عالم بزرگوار را به حضرات علمای اسلام و اهالی شریف استان فارس به ویژه لارستان و خاندان مکرم آن مرحوم و آقا زاده فاضل و محترم ایشان، تسلیت عرض نموده و برای آن فقید سعید، علو درجات و رحمت الهی و برای بازماندگان مکرم، صبر جمیل و اجر جزیل مسألت دارم.

۲۶ ربیع الثانی ۱۴۳۴ - لطف الله صافی

۳. آیت الله العظمی علوی گرگانی هم در پیامش فرمود:

بسمه تعالی

انا لله و انا الیه راجعون

درگذشت اندوهبار مروّج اسلام و مدافع حریم تشیع، یادگار پرافتخار بیت اصیل و عمیق و عریق موسوی لاری، سلاله مرحوم آیت الله العظمی سیدعبدالحسین لاری، حضرت حجت الاسلام والمسلمین حاج سیدمجتبی لاری، موجب تأسف و تأثر عمیق اینجانب گردید. آن فقید، عمری را در کمال طهارت نفس و نزاهت روح به ترویج اسلام و تشیع و تألیف کتب مفید و ماندگار پرداخت و آوای تشیع را در سراسر جهان منتشر ساخت و نامی نیک از خود به یادگار نهاد.

اینجانب این ضایعه اسفناک را به محضر حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، مردم مؤمن و متدین و حوزه های علمیه استان فارس و به ویژه مردم لارستان و بیت شریف ایشان، تسلیت و تعزیت عرض می کنم و از خداوند متعال برای آن مرحوم، علو روح و غفران و رضوان الهی و برای بازماندگان ایشان، اجر و صبر مسألت دارم.

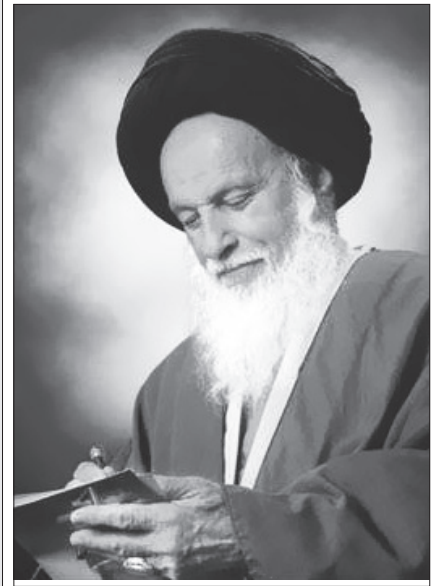
۲۲ اسفند ۱۳۹۱ - محمد علی علوی حسینی

مجاهدی فرا گرفت و پس از آن به دروس خارج آیات عظام: آقای بروجردی، حجت کوهکمری، محقق داماد، امام خمینی، حاج سیدمحمدتقی خوانساری و حاج شیخ محمدعلی اراکی حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار ساخت. این درس ها را با مرحوم آیت الله آقا مجدالدین محلاتی و آیت الله احمد جنتی، مباحثه می کرد. او همزمان با تحصیل، به تألیف و تدریس هم پرداخت و ادبیات (شرح نظام و مطول) و سطوح عالی (شرح لمعه، قوانین، رسائل و مکاسب و کفایه) را بارها تدریس نمود و شاگردانی را همچون آقایان: شیخ رحمت الله فشارکی، شیخ محمدرضا قبادی آدینه وند، سیدعلی اصغر حسینی، شیخ مصطفی زمانی، شیخ محمدعلی جعفری و استاد حیدری فسایی، پرورید.

در سال ۱۳۳۹ش به شیراز باز آمد و در مدرسه علمیه خان، به تدریس سطوح عالی و بعدها خارج فقه و اصول پرداخت که تا پایان عمر بر کتتش ادامه داشت و ده ها نفر از علما و فضلی شیراز را با مبانی فقه و اصول آشنا ساخت.

فقید سعید، پیش از پیروزی انقلاب، به مبارزه همه جانبه و پیگیری رژیم پهلوی پرداخت و با استفاده از نفوذ و رسوخ خویش در مردم و عشایر بویراحمدی، از سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷، با سخنرانی ها و بیانیه ها و حرکت های کوبنده و توفنده خود، مردم را به حرکت در می آورد و بارها گرفتار حبس و تبعید و فرار و اختفا و ممنوع المنبر شدن و اخراج از محل زندگی اش شد و در جریان واقعه مدرسه فیضیه (۲ فروردین ۱۳۴۲ش برابر با ۲۵ شوال ۱۳۸۲ق) هم مورد آزار و ضرب و شتم قرار گرفت و به سختی مجروح شد. ایشان در این سال ها وکیل مورد اعتماد امام خمینی بود و مردم و طلاب را در جهت پیشبرد اهداف امام، تهییج کرده و به حرکت در می آورد و امام بارها از ایشان تقدیر و تمجید نمود.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی هم موتور محرک انقلاب و نظام در استان کهگیلویه و بویراحمد بود و از سوی حضرت امام، به نمایندگی معظم له در استان، ریاست دادگاه های انقلاب و

ریاست ستاد پشتیبانی جنگ، انتخاب شد و وحدت و امنیت منطقه را حفظ و از نفوذ احزاب و گروهک‌های ضد انقلاب و منافقین، جلوگیری کرد و در مدت هشت سال جنگ تحمیلی، با شجاعت و رشادت تمام، همراه نیروهای انقلاب در جبهه‌های جنگ شرکت نمود. یکی از فرزندان او هم به درجه رفیع شهادت نائل آمد. وی از سوی مردم استان بارها (دوره دوم، سوم و چهارم) به نمایندگی مجلس خبرگان رهبری درآمد و از سوی رهبری هم به نمایندگی ولی فقیه در استان برگزیده شد.

آن مرحوم در این سال‌ها، به تدریس فقه و اصول و اخلاق و تفسیر قرآن برای عالمان و جوانان و مردمان مؤمن و متدین شهرهای شیراز و یاسوج پرداخت و با تمام توان، در راه پیشبرد اهداف اسلام و تشیع و انقلاب اسلامی کوشید و موفق شد تا مدارس علمیه امیرالمؤمنین، امام صادق و فاطمیه را در شیراز و مدرسه امام رضا و فاطمیه را در یاسوج احداث نماید و در مدت نیم قرن حضورش در دو استان فارس و کهگیلویه، نسلی مؤمن تربیت کرد و آثار متعدد از خود بر جای نهاد.

تألیفات غیرچاپی اش عبارتند از:
توضیح المسائل.

۲. تفسیر برخی از سوره‌های قرآن کریم.

۳. تقریرات درس فقه و اصول آیت‌الله العظمی بروجردی.

۴. تقریرات درس فقه و اصول امام خمینی.

۵. تقریرات درس آیت‌الله داماد.

سرانجام آن مرحوم در آستانه ۹۰ سالگی، در سحرگاه روز جمعه ۱۷ ذی‌الحجه الحرام ۱۴۳۳ ق (۱۲ آبان ۱۳۹۱ ش) چشم از جهان فرو بست و در استان‌های فارس و کهگیلویه، عزای عمومی اعلام شد و بیکر پاکش صبح روز شنبه، عید غدیر خم، با حضور ده‌ها هزار نفر تشییع و پس از نماز آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی، در جوار جد بزرگوارش در امام زاده‌شاه قاسم روستای «گوشه» یاسوج، به خاک سپرده شد.

مقام معظم رهبری در پیام تسلیت خویش فرمود:

بسم الله الرحمن الرحيم

رحلت عالم مجاهد، آیت‌الله آقای حاج سیدکرامت‌الله ملک حسینی (رحمة الله علیه) را به عموم مردم عزیز استان‌های فارس و کهگیلویه و بویر احمد و بالخصوص به علماء اعلام و ارادتمندان ایشان و بالخصوص به بازماندگان و خاندان مکرم و معزز ملک حسینی، تسلیت می‌گویم. در طول ده‌ها سال آشنایی و ارتباط با این عالم بزرگوار، همواره مجاهدت در راه حق و اهتمام بر خدمت به مردم و تلاش برای تعلیم و تربیت متعلمان و جویندگان، همراه با صدق و صفای کم‌نظیر را از خصوصیات بارز این روحانی بزرگوار شناخته‌ام و این‌گونه خصال نیکو و برجسته در میزان الهی، از برترین حسنات است. رحمت و رضوان الهی بر روح پرفتوح آن عالم ربّانی باد.

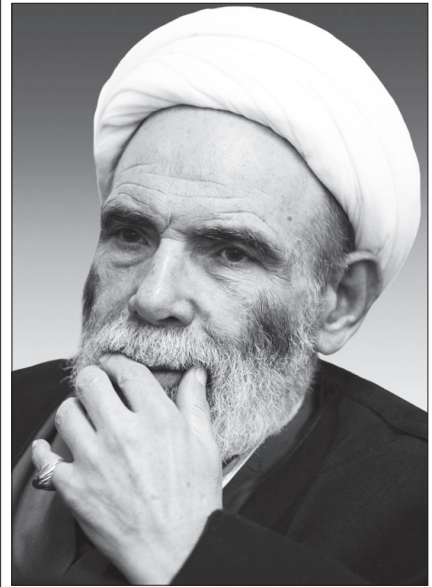
سیدعلی خامنه‌ای

آیت‌الله تهرانی

حضرت آیت‌الله آقای حاج آقا مجتبی (کلهر) تهرانی، یکی از علمای بزرگ تهران به شمار بود. فقیه سعید در سال ۱۳۱۶ ش (۱۳۵۶ ق) در تهران، در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش عالم مشهور تهران، آیت‌الله حاج میرزا عبدالعلی تهرانی، امام جماعت مسجد میرزا موسی (مسجد بزازها) و مسجد جامع بازار و از شاگردان

آیت‌الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری و آیت‌الله میرزا جواد آقا ملکی تبریزی بود. جدش، شهید حجت‌الاسلام شیخ غلامحسین تهرانی (۱۳۲۷ ق) که همراه مرحوم میرزا مصطفی آشتیانی در خانه وی توسط مشروطه‌خواهان به شهادت رسید و نیای والايش، حجت‌الاسلام میرزا ابراهیم (درگذشته قبل از ۱۳۰۰) فرزند آیت‌الله میرزا موسی تهرانی (م ۱۲۸۲ ق)، از علما و فقهای تهران و امام جماعت مسجد میرزا موسی وزیر، بوده است.

آن مرحوم پس از تحصیل تا ششم ابتدایی، در ۱۴ سالگی (۱۳۳۰ ش) همراه پدر بزرگوارش به مشهد مقدس عزیمت کرد و ادبیات عرب را نزد مرحوم حاج شیخ محمدتقی ادیب نیشابوری در مدت چهار سال فرا گرفت و در ۱۳۲۴ به قم آمد و شرح لمعه را از مرحوم استاد حاج شیخ محمدتقی ستوده و بقیه سطوح عالیه را از استادان وقت حضرات آیات: مجاهدی و سلطانی طباطبایی آموخت و پس از آن به درس خارج آیات عظام: آقای بروجردی، امام خمینی، آقای گلپایگانی، اراکی، سیدحسن فرید و علامه طباطبایی حاضر شد و با جدیت و کوشش فراوان که با تکیه بر آن حدیث در دوره سطوح، دو بار وسائل الشیعه را مطالعه کرد، قلّه‌های رفیع علم و فقاقت را پیمود و مورد توجه بسیار امام خمینی قرار گرفت و امام، امر تصحیح و تعلیق کتاب‌های: المکاسب المحرّمه، البیع و الرسائل و آماده‌سازی رساله‌های: توضیح المسائل و مناسک حج خود را به ایشان وانهاد. سپس در اوایل سال ۱۳۴۷ به نجف اشرف مهاجرت کرد و در درس آیت‌الله العظمی حکیم، آیت‌الله العظمی خوبی و امام خمینی حاضر شد و مبانی علمی‌اش را استوار ساخت و افزون بر آن، به تدریس سطوح عالیه هم اشتغال داشت. در اواخر ۱۳۴۹، به دستور استادش امام خمینی، به تهران بازگشت و به اقامه جماعت در مسجد جامع بازار، تشکیل جلسات اخلاق و تفسیر برای جوانان و تدریس سطوح عالیه در مدرسه مروی و هدایت معنوی فضلا و جوانان و نفوس مستعد پراخت و

ج (نوارهای درسی و سخنرانی:

۱. خارج اصول (۲ دوره - ۱۵۰۰ جلسه)
۲. خارج فقه (طهارت، صلاة، بیع و مکاسب محرمه، خمس و انفال - ۲۰۰۰ جلسه)
۳. اخلاق (۷۰۰ جلسه)
۴. عرفان (۵۰۰ جلسه)
۵. دعا (۲۰۰ جلسه)

در چهلمین روز وفاتش، کتابی به نام «حاج آقا مجتبی» درباره شرح احوال و خاطرات دیگران درباره او منتشر شد که در قسمتی از آن، گفتار مراجع تقلید آمده است.

آیت الله العظمی مکارم شیرازی درباره او می فرماید:

«این عالم بزرگ در طول عمر پربرکت خود، خدمات فراوانی به جهان اسلام و عالم تشیع نمود و همواره منادی اخلاق و تقوا بود و شاگردان بسیاری در محضر ایشان پرورش یافتند. ایشان با افکار جوان ها آشنا بود و می دانست که با چه بیانی باید معارف را برای اینها ذکر کرد. این سبب شد که اقبال جوانان هم به جلسات ایشان زیاد شود. چیزی که برای من مهم است، این است که ایشان با آن همه مقامات علمی، به این مسائل بیشتر می پرداختند. این خودش نوعی فداکاری و حسن نیت و اخلاص است. با اینکه ایشان آن مقامات را داشتند، مشغول به تربیت جوانان بودند...»

در سوگ ایشان مجالس فراوان برگزار و پیام های تسلیت متعدد صادر شد. از جمله آیت الله العظمی صافی گلپایگانی در پیام خویش فرمودند:

«ارتحال عالم ربّانی، استاد بزرگ حوزه علمیه تهران، حضرت آیت الله آقای حاج شیخ مجتبی تهرانی (رحمة الله علیه) موجب تأثر و تأسف گردید. آن عالم بزرگوار از مفاخر حوزه علمیه قم بودند و سال ها در حوزه علمیه تهران کرسی تدریس درس خارج را بر عهده داشتند. طلاب فاضل از ایشان استفاده های فراوان نمودند و از طرفی استاد و مربی اخلاق برای نفوس مستعد و جوانان متدین بوده و سال ها در نشر و ترویج

معارف نورانی اهل البیت: بسیار موفق بودند. این ضایعه را به حضرات علمای اعلام و حوزه علمیه تهران و برادر بزرگوارشان حضرت آیت الله حاج آقا مرتضی تهرانی و فرزندان روحانی و فاضل و بیوت محترم وابسته، تسلیت می گویم. غفران و رحمت واسعه الهی را برای آن فقید سعید و صبر جمیل و اجر جزیل برای بازماندگان محترم، از خداوند متعال مسئلت دارم.»

لطف الله صافی

**حجت الاسلام
محقق کاشانی**

حضرت مستطاب، حجت الاسلام و المسلمین حاج شیخ عباس محقق بیدگلی کاشانی، یکی از فضلا و خطبای حوزه علمیه قم بود.

فقید سعید در روز ششم اردیبهشت ۱۳۲۴ ش (۱۳۶۴ ق)، در بیت علم و فضیلت، در بیدگل (یک فرسنگی کاشان) زاده شد. پدرش مرحوم حجت الاسلام و المسلمین حاج شیخ محمدتقی محقق (۱۲۸۲ - ۱۳۴۵ ش) فرزند مرحوم حجت الاسلام و المسلمین حاج شیخ احمد فرزند علامه ملا عبدالغفور، از احفاد علامه عالیقدر میرزا محمد محقق اردبیلی (م ۱۰۹۰ ق) از شاگردان قاضی اسدالله (م ۱۰۴۸ ق) و صاحب کتاب ریاض العارفین و منهاج السالکین بوده است.

در سال ۱۳۲۷، همراه با پدر بزرگوارش به قم آمد و در مکتبخانه، قرآن را فرا گرفت و سه جزء آخر را هم حفظ نمود و در ایام دبستان، معلم قرآن و دعای دانش آموزان بود. از ۹ سالگی (۱۳۳۳) به موعظه و منبر برای کودکان پرداخت و اندک اندک نامش بر سر زبان ها افتاد. مجالس او در مساجد تشکیل می شد و بزرگسالان، آقایان و بانوان، پای منبرش اجتماع و ازدحام می نمودند و با عنوان «آقا کوچولو» مشهور شد و از آن پس، سفرهای تبلیغی اش همراه پدر بزرگوارش به شهرهای مختلف از اهواز و رامهرمز و تهران و کاشان و شیراز، شروع شد و از سوی علما و مراجع تقلید وقت مانند آیات عظام: شریعتمداری، میلانی، خوانساری، نجفی مرعشی، میرسیدعلی

درس های اخلاقی شهرت فراوانی یافت. حضور ایشان در بازار و هدایت مردم مؤمن و متدین، از مهمترین فعالیت هایش در پیش از پیروزی انقلاب بود. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با وجود اصرار بزرگان بر پذیرش مناصب گوناگون در نظام اسلامی، به تدریس سطوح عالی و خارج فقه و اصول در مدرسه مروی و اخلاق و تفسیر و عقاید و عرفان پرداخت و ده ها نفر از فضلی تهران را پرورش داد.

اخلاص، تقوا، زهد، ساده زیستی و گره گشایی از کار مردم، از ایشان چهره ای محبوب و دوست داشتنی و نامی به یادماندنی در میان مردم و علما و فضلی تهران ساخته بود.

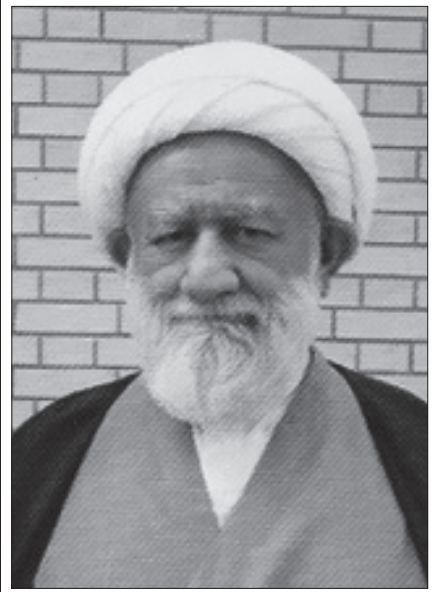
آثارش عبارتند از:

الف) تحقیق:

۱. المکاسب المحرمه (امام خمینی)
۲. کتاب البیع (۲ جلد، از امام خمینی)
۳. الرسائل (۲ جلد، از امام خمینی)
۴. تنظیم رساله توضیح المسائل امام خمینی
۵. تنظیم مناسک حج (امام خمینی)

ب) تألیفات چاپ شده:

۱. حاشیه بر توضیح المسائل امام خمینی
۲. سلوک عاشورایی (گفتارها درباره امام حسین)
۳. رسائل بندگی
۴. اخلاق الهی (۱۲ جلد)
۵. شرح خطبه فدکیه حضرت زهراء

بهبهانی، میرسیدعلی بثری کاشانی، میرسید محمد بهبهانی و سیدعبدالله شیرازی (در نجف)، دعوت شد و این هنوز زمانی بود که دروس حوزوی را شروع نکرده بود. سرانجام تحصیلات خویش را آغاز کرد.

ادبیات را نزد حاج شیخ رحمة الله فشارکی و معالم را نزد آیت الله گرامی و شرح لمعه را نزد آقایان: ستوده، صلواتی و قوانین را نزد آقای اعتمادی و کفایه را هم نزد آیت الله سلطانی فراگرفت و در ۱۳۴۲ به نجف اشرف رفت و باقیمانده کفایه را نزد حضرات آیات: شیخ مسلم ملکوتی و سیدعباس خاتم یزدی فراگرفت و در تمام این اوقات در تمام شهرهای ایران و عراق (نجف و کربلا) منبر می رفت و نامش مشهور شده بود.

سپس به دروس خارج آیات عظام: آقای خوبی و میرزا باقر زنجانی حاضر شد. در ۲۰ سالگی (۱۳۴۴ ش)، در قم به شرف مصاهرت آیت الله العظمی گلپایگانی در آمد و پس از آن به نجف بازگشت و در دروس امام خمینی و آیت الله خوبی حاضر شد و پس از وفات پدرش (۱۳۴۵) به قم بازگشت و یکسره به دروس آیت الله العظمی گلپایگانی و شرکت در جلسه استفتاء معظم له حاضر شد و پس از وفات ایشان، پانزده سال به درس های آیت الله العظمی وحید خراسانی رفت و مبنای علمی اش را استوار ساخت و در خلال این ایام،

به تبلیغ دین و تألیف و پاسخ به مسائل شرعی و احداث مسجد بزرگ «محقق بیدگل» که بسیار عظیم و آبرومند است و همکاری با دفتر و بعثه حج آیت الله العظمی سیستانی پرداخت و از رهگذر شهرت و مقبولیت خویش، بسیاری از نیازهای مستمندان و مردمان را برآورده می ساخت. خطش خوش، خُلقش نیکو، بیانش ملیح و شیرین و سیمایش جذاب بود و حافظه ای شگفت داشت و بسیاری از اشعار شعرا از جمله اشعار پدرم حجت الاسلام حاج شیخ محمدعلی انصاری در «نهج البلاغه منظوم» را از حفظ داشت. از او سُرّش را پرسیدم، فرمود:

خداوند به هر کس یک ذوق هنری عنایت می کند. یکی صدای خوب، یکی حافظه خوب و یکی هم استعداد فراوان دارد. من هم از کودکی حافظه ام قوی بود و احادیث و اشعار فراوان حفظ کرده ام. وی دارای اجازه اجتهاد از آیات عظام: گلپایگانی، اراکی، شیخ عبدالجواد جبل عاملی اصفهانی و حاج سیداحمد زنجانی بود که در زمان حیاتش از سر تواضع به کسی نگفته و نشان نداده بود و پس از وفاتش پیدا شد.

از آثار اوست:

۱. بر منبر خاطره که چاپ شده است و بسیار خواندنی و دیدنی و شامل مطالب و نکات و تواریخ و قضایای شنیدنی است.
۲. دفاتر و یادداشت های منبر و تقریرات دروس استادان.

آن مرحوم در ۶۷ سالگی، در اثر بیماری کبد، در تاریخ دوشنبه ۳۰ بهمن ۱۳۹۱، چشم از جهان فرو بست و پیکرش در روز چهارشنبه ۲ اسفند ۱۳۹۱ (۹ ربیع الثانی ۱۴۳۴ ق) با تشییع باشکوه و نماز حضرت آیت الله العظمی وحید خراسانی، در مزار مقدس شیخ القمیین، علی بن بابویه قمی، به خاک خفت و مجالس متعدد در شهرهای مختلف در تجلیل از مقام علمی و عملی اش برگزار شد.

آیت الله العظمی سیستانی در پیام تسلیت خویش فرمود:

بسم الله الرحمن الرحيم

انا لله و انا اليه راجعون

حضرت آیت الله آقای حاج شیخ لطف الله صافی گلپایگانی (دامت برکاته)

السلام عليكم و رحمة الله و بركاته

خبر ارتحال حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ عباس محقق کاشانی (طاب ثراه) موجب تألم و تأسف گردید. به این وسیله، فقدان آن بزرگوار را به حضرت تعالی و به بیت شریف حضرت آیت الله العظمی گلپایگانی تسلیت عرض نموده و از درگاه حضرت احدیت (جلّت الأؤه) برای آن مرحوم، علو درجات و برای عموم بازماندگان، صبر جمیل و اجر جزیل مسألت دارم. ایام عزت مستدام باد.

علی الحسینی السیستانی

آیت الله خوشوقت

حضرت مستطاب آیت الله آقای حاج شیخ عزیزالله خوشوقت، یکی از علمای مشهور تهران بود.

آن مرحوم در سال ۱۳۰۵ ش (رجب ۱۳۴۵ ق) در خانه حاج اسدالله خوشوقت که کاسب مؤمن و ناوایی متدین بود، زاده شد. پس از تحصیل دوم دبیرستان، به مدرسه آیت الله برهان رفت و ادبیات و بخشی از شرح لمعه را در آنجا فرا گرفت و در حدود ۱۳۳۵ ش، به حوزه علمیه قم آمد و سطوح عالیّه را در محضر حضرات آیات:

شهید صدوقی و سیدمجدالدین قاضی دزفولی (شرح لمعه و قوانین و رسائل) و میرزا مجد مجاهدی (کفایه) فرا گرفت و پس از آن به دروس خارج آیات عظام: آقای بروجردی (فقه) و امام خمینی (فقه و اصول) و درس فلسفه (اسفار و شرح منظومه) علامه طباطبایی حاضر شد و مبنای علمی اش را استوار ساخت و به ویژه از علامه طباطبایی، بهره های فراوان برد و در مجالس عمومی و خصوصی حضرت ایشان، شرکت مستمر داشت و تحت تأثیر انفاص قدسی و اخلاق الهی علامه قرار گرفت. در حدود سال ۱۳۳۷، به زادگاهش بازگشت و اقامه جماعت

حجت الاسلام یعسوبی

حضرت مستطاب حجت الاسلام و المسلمین آقای حاج شیخ مجتبیٰ یعسوبی کرمانشاهی، یکی از فضلاء حوزه علمیه قم و امام جمعه سابق ایلام بود.

فقید سعید در روز دوشنبه ۱۲ تیر ۱۳۹۳ (۱۱ رجب ۱۳۶۳ق)، در کرمانشاه در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش مرحوم آیت الله حاج شیخ محمد رهنانی اصفهانی (م ۱۳۷۷ق / ۱۳۳۷ش)، از شاگردان آیات عظام: میرزای نائینی و سیدابوالحسن اصفهانی و جدش آیت الله حاج شیخ مهدی نجفی، از شاگردان آیات عظام: آخوند خراسانی و سیدمحمدکاظم یزدی و برادرش هم مرحوم حجت الاسلام حاج شیخ مصطفیٰ یعسوبی (م ۱۳۶۱ش در ۴۱ سالگی) بود. پدرش از سوی آیت الله سیدابوالحسن اصفهانی، به غرب ایران اعزام شد و سالیان فراوان در کرد کرمانشاه اقامت گزید و به هدایت مردم مسلمان و مبارزه با فرقه‌های گمراه صوفیه و اهل حق اشتغال داشت و تنها مسجد بزرگ کرد، از یادگارهای وی است و به غیر از آن در شهرهای اسلام آباد غرب و کرمانشاه هم فعالیت فراوان داشت.

آن مرحوم پس از تحصیلات دبیرستان، در ۱۳۴۰ش به قم آمد و در دروس سطوح عالیّه حضرات آیات: مشکینی، سبحانی، علوی گرگانی، جوادی آملی و درس هیأت و نجوم استاد حسن زاده آملی و دروس اخلاق مرحوم آیت الله حاج آقا حسین فاطمی قمی و آیت الله بهاء الدینی و دروس خارج آیات عظام: گلپایگانی و حاج آقا مرتضی حائری، شرکت کرد و مبانی علمی اش را استوار ساخت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی به امامت جمعه سنقر برگزیده شد و سال‌ها (۱۳۶۱ تا ۱۳۶۵) به اقامه جمعه و جماعت و تدریس در حوزه علمیه و تأسیس حوزه خواهران اشتغال داشت و پس از آن به نمایندگی امام خمینی در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی گیلان و سپس در سال ۱۳۷۰ش به امامت جمعه و نمایندگی ولی

و المسلمین آقای غلامعلی صفایی بوشهری به رشته تحریر درآمده و ترجمه صحیفه سجادیه، بارها به چاپ رسیده است.

از آثار اوست:

۱. نوارهای تفسیر قرآن

۲. نوارهای شرح صحیفه سجادیه

۳. نوارهای دروس اخلاق

آن مرحوم در ۸۶ سالگی، در سفر زیارت بیت الله الحرام، در ۱۵ بهمن ۱۳۹۱، دچار عفونت ریوی و بیماری کلیوی شد و در روز چهارشنبه ۲ اسفند ۱۳۹۱ش (۹ ربیع الثانی ۱۴۳۴ق) چشم از جهان فرو بست و پیکر پاکش، روز شنبه ۱۵ اسفند، پس از تشییع باشکوه و نماز مقام معظم رهبری، حضرت آیت الله خامنه‌ای، در حرم مطهر حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام به خاک سپرده شد.

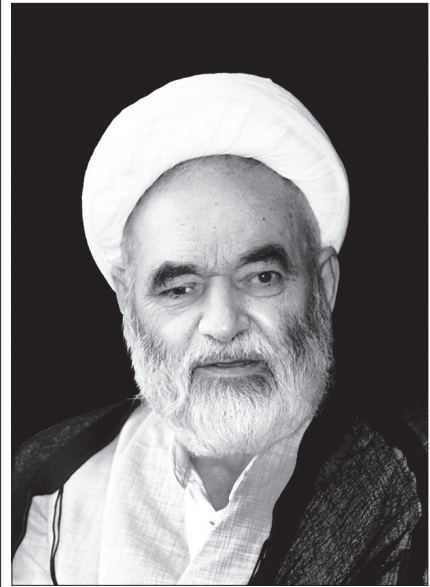
مقام رهبری در پیام تسلیت خویش فرمودند:

بسم الله الرحمن الرحيم

با تأسف و اندوه فراوان، خبر رحلت عالم ربانی، سالک الی الله و عارف بالله مرحوم آیت الله آقای حاج شیخ عزیزالله خوشوقت (رضوان الله علیه) را دریافت کردم. عمری با برکت، سرشار از معنویت و تهذیب و گام‌های پیوسته در سلوک الی الله همراه با مجاهدتی کم نظیر در تربیت نفوس مستعد و دل‌های مشتاق، خلاصه‌ای از زندگی نامه این روحانی مهدّب و این معلم اخلاق و معرفت است. بی شک، فقدان این شخصیت ممتاز برای آشنایان رتبه معنوی آن بزرگوار، مصیبتی اندوه‌بار و برای شاگردان و مستفیدان محضر پرفیض او، ثلمه‌ای بزرگ است. اینجانب تسلیت صمیمانه خود را به خانواده مکرم و فرزندان محترم و دیگر وابستگان و به همه اردتمندان ایشان، معروض می‌دارم و علو درجات و شمول رحمت حق و حشر با اولیاء الله را برای روح مطهرشان، از خداوند متعال مسألت می‌کنم.

سید علی خامنه‌ای

۲ اسفند ۱۳۹۱

در نماز مغرب و عشاء در مسجد امام حسن مجتبی در جاده قدیم شمیران را بر عهده گرفت و پس از وفات امام جماعت راتب آن، مرحوم حجت الاسلام و المسلمین حاج آقای معین شیرازی، اقامه جماعت ظهرها را هم بر عهده گرفت و بیش از پنجاه سال در آن مسجد، به تفسیر قرآن و جلسات اخلاق اشتغال ورزید و جان‌های مشتاق و روان‌های تشنه معارف ناب و اصیل مکتب وحی را از زلال جاری خویش، سیراب ساخت. او افزون بر این، هر پنجشنبه هم به قم می‌آمد و طلاب حوزه علمیه قم را از بیانات اخلاقی خویش بهره‌مند می‌ساخت. آن عالم فقید، یکی از ذخائر حوزه علمیه قم در مرکز کشور بود که صیت و صوت بیانات اخلاقی اش و شرح و تفسیر قرآن و صحیفه سجادیه اش زبانزد بود. پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، مسجدش مرکز جوانان مسلمان و انقلابی بود که بعدها، همه از سربازان وفادار امام و انقلاب گردیدند و پس از پیروزی انقلاب هم از سوی امام خمینی به عضویت شورای انقلاب فرهنگی برگزیده شد و سال‌ها بر بازرینی و تألیف متون دانشگاهی نظارت داشت. در سال ۱۳۸۲ش، مؤسسه اطلس تاریخ شیعه تحت اشراف معظم له با مدیریت آقای ابوالفضل بنایی، تأسیس شد که اطلس تاریخ اسلام، یکی از ثمرات آن است. نیز ترجمه قرآن و ترجمه صحیفه سجادیه، از ثمرات بحث‌های اوست که توسط جناب حجت الاسلام

فقیه در استان ایلام برگزیده شد و سالیان فراوان به اقامه نماز جمعه و جماعت (ظهرها در مسجد جامع و شبها در مسجد علی بن ابی طالب)، تدریس سطوح عالی، تفسیر قرآن، تأسیس مدارس علمیه و حوزه (برادران و خواهران)، احیای شعائر مذهبی (فاطمیه و دهه آخر صفر) و دعوت از مبلغان و خطبای نامی قم پرداخت و مصلی بزرگ شهر ایلام را تأسیس کرد و در سال ۱۳۸۲ هم به قم بازگشت و در بخش استفتائات دفتر مقام معظم رهبری، به پاسخگویی به مسائل فقهی پرداخت.

سرانجام آن مرحوم در پی بیماری قند و نارسایی کلیوی، در ۶۸ سالگی، در روز دوشنبه ۲۹ آبان ۱۳۹۱ ش (۴ محرم الحرام ۱۴۳۴ق) بدرود حیات گفت و پیکرش روز چهارشنبه پس از تشییع و نماز آیت الله سید محسن خراسی، در بقعة العلماء قبرستان باغ بهشت قم، به خاک سپرده شد.

از آثارش: تقریرات دروس استادانش و صدها نوار (تفسیر قرآن و خطبه های جمعه) است.

حجت الاسلام مجتهدی بهبهانی

حضرت مستطاب حجت الاسلام و المسلمین حاج شیخ محمد حسین مجتهدی بهبهانی، یکی از علمای شاخص خوزستان و عالم نامی بهبهان بود.

معظم له، در سال ۱۲۹۶ ش (۱۳۳۵ق)، در بهبهان، در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش آیت الله حاج شیخ عبدالهادی مجتهدی (۱۳۰۰ تا ۱۳۷۴) از شاگردان آیات عظام: سید محسن کوهکمری، سید محمد کاظم یزدی و آخوند خراسانی و نیایش آیت الله شیخ محمد حسین بهبهانی از شاگردان آیت الله العظمی میرزای شیرازی بوده است. (شریف رازی، گنجینه دانشمندان، ج ۲، ص ۲۴۷) وی سالها در محضر پدر بزرگوارش و آیت الله میرسید علی بهبهانی به تحصیل سطوح عالی پرداخت و سپس به قم آمد و از محضر آیات عظام: آقای بروجردی و سید محمد حجت کوهکمری بهره های فراوان برد و پس از وفات پدر بزرگوارش، به زادگاه خود بازگشت و به اقامه جماعت و تدریس و مدیریت و سرپرستی مدرسه علمیه شاهزاده ابراهیم پرداخت. آن مرحوم در دوران رژیم شاه، به روشنگری و افشاگری و سخنرانی های انقلابی و تشکیل مجالس باشکوه و تهییج و هدایت مردم اشتغال داشت و در این راه به زندان رفت و پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در ۱۸ بهمن ۱۳۶۰، از سوی امام خمینی به امامت جمعه بهبهان و از سوی مردم مسلمان استان خوزستان به نمایندگی مجلس خبرگان رهبری (دوره اول) برگزیده شد و در دوران جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، بارها به جبهه رفت و در این راه، فرزندش به شهادت رسید و تا پایان عمر مبارکش به ارشاد و هدایت مردم و اقامه جمعه و جماعت و تدریس، اشتغال داشت. ایشان سرانجام در ۹۵ سالگی، در شامگاه پنجشنبه ۵ بهمن ۱۳۹۱ (۱۲ ربیع الاول ۱۴۳۴) بدرود حیات گفت و پیکر شریفش در روز دوشنبه ۹ بهمن، با حضور هزاران نفر از مردم، تشییع و پس از نماز آیت الله سید علی شفیعی، در مدرسه علمیه شاهزاده ابراهیم به خاک سپرده شد.

حجت الاسلام نقوی

حضرت مستطاب حجت الاسلام و المسلمین حاج سید حسین عارف نقوی، یکی از فضیلت مشهور اسلام آباد (پاکستان) بود.

فقید سعید، فرزند سید صغیر حسین نقوی بود که در روز جمعه ۳ دسامبر ۱۹۳۲ م (۴ شعبان ۱۳۵۱ / ۱۲ آذر ۱۳۱۱ ش)، در روستای «کندرکی» از توابع مرادآباد یوپی هند به دنیا آمد.

تحصیلات علوم دینی را در پنجاب لاهور آغاز کرد و سپس به پاکستان رفت و در شهر راولپندی تحصیلات خود را ادامه داد. دوره تفسیر را در «دار القرآن فرقانیه» و سطوح عالی فقه و اصول را هم در مدرسه آیت الله حکیم، «جامع الثقلین» و انجیل را هم در گاردن کالج آموخت و پس از آن به تألیف و تصنیف روی آورد و کتب مرجع و سودمندی را فراهم ساخت.

آثارش عبارتند از:

۱. تذکره علمای امامیه پاکستان که توسط استاد محمد هاشم، به فارسی ترجمه شده است.
۲. تذکره علمای امامیه پاکستان، شمالی علاقجات
۳. تذکره امامیه مصنفین (تالیفات و تراجم)
۴. آثار چاپی شیعه در شبه قاره
۵. فهرست کتاب های علیّه امامیه در پاکستان
۶. احوال و آثار مولانا سید مرتضی حسین فاضل، صاحب مطلع الانوار

آن مرحوم در ۸۰ سالگی، در روز شنبه ۴ دی ماه ۱۳۹۱ ش (۱۰ صفر الخیر ۱۴۳۴ق) بدرود حیات گفت و در اسلام آباد، به خاک سپرده شد.

(با استفاد از نوشتار خودنوشت، در اختیار استاد عبدالحسین جواهر کلام)

آیت الله عبدالهادی فضلی

استاد علامه آیت الله دکتر عبدالهادی فضلی، یکی از علمای بزرگ عربستان و از چهره های نامی تشیع در عصر کنونی بود که آوازه تألیفاتش در جهان علم و دانش پیچیده بود.

فقید سعید در شب جمعه ۱۰ رمضان المبارک ۱۳۵۴ ق (۶ دسامبر ۱۹۳۵ م)، در روستای «صیخة العرب» از توابع بصره، در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش آیت الله میرزا محسن فضلی (۱۳۰۹ - ۱۴۰۹) از شاگردان آیات عظام: سید محمد کاظم یزدی، سید ابوتراب خوانساری، سید ابوالحسن اصفهانی، میرزای نائینی، شیخ محمد رضا آل یاسین و شیخ محمد حسین کاشف الغطاء، از علمای بزرگ بصره و نویسنده کتاب عصمة القرآن من الزیادة و النقصان، و جدش حجت الاسلام و المسلمین شیخ سلطان العباد فضلی (۱۲۶۲ - ۱۳۲۰ ق) عالم شهر «حوظة» در احساء و و از شاگردان حضرات آیات: سید هاشم آل سلمان و شیخ محمد ابوخمین بوده است. (هاشم محمد الشخص، اعلام هجر، ج ۳، ص ۹۴)

آن مرحوم، پس از تحصیلات مقدماتی نزد پدر بزرگوارش و شیخ جاسم محمد جمیل بصری، در چهارده سالگی در سال ۱۳۶۸ ق به نجف اشرف مهاجرت کرد و نزد حضرات: شیخ علی زین الدین، شیخ محمد امین زین الدین، سید جمال الدین خویی، سید علی شبر، شیخ محمد حسین حکیم و شیخ محمد علی خمالیسی سطوح عالییه را فراگرفت و پس از آن به دروس خارج آیات عظام: آقای حکیم، آقای خویی، شهید صدر، شیخ محمد طاهر آل راضی و شیخ محمد رضا مظفر و سید محمد تقی حکیم حاضر شد و مبنای علمی اش را استوار ساخت و همزمان در سال ۱۳۸۲ ق از کلیة الفقه نجف در رشته زبان عربی به دریافت لیسانس و در سال ۱۳۹۱ ق، از دانشکده ادبیات دانشگاه بغداد به دریافت فوق لیسانس و در سال ۱۳۹۶ ق از دانشگاه قاهره به دریافت درجه دکترای زبان و ادبیات عرب نائل آمد و پس از آن به استادی دانشگاه ملک عبدالعزیز (جده)

و دانشگاه الجامعة العالمية للعلوم الاسلامية (لندن) برگزیده شد و سالیان بسیار به تدریس و تألیف پرداخت. او در نجف اشرف، عضو جمعیت «منتدی النشر» و جمعیت «الرابطة الادبية» و عضو هیئت تحریریه مجله «الاضواء»، ارگان «جامعة العلماء» و مجله «النجف»، ارگان «کلیة الفقه» و در جده، عضو «النادی الثقافی الادبی» و عضو هیئت تحریریه مجله «اخبار الجامعة» بود و پس از پایان این مسئولیت ها، به شهر دمام آمد و به فعالیت های بسیار علمی و دینی و اجتماعی پرداخت و جایگاه والا و بالایی را در منطقه شرقیه احراز نمود و جوانان پروانه وار، به دورش گرد آمدند و از خرمن فضل و دریای علمش بهره مند شدند و به برکت حضورش، حرکت عظیم علمی در سطح منطقه ایجاد شد و ده ها کتاب با اشرف و نظارت و با مقدمه و اهتمام او پدید آمد. وی از نقطه ای به نقطه ای در حرکت و سخنرانی و ارشاد و هدایت بود و با همه اینها، به تألیف و نشر کتب و مقالات در مجلات علمی و ثقافی در ممالک اسلامی اقدام می کرد. وی از همان نوجوانی مورد توجه علما و فضالی نجف مانند: شهید سید محمد باقر صدر، شیخ محمد مغنیه، شیخ آقا بزرگ نهرانی و دیگران بود و همه در سیمای او آینده روشن و مقام عالی و درجات والای علمی را می دیدند. او در نجف به تحصیل و تألیف و تدریس اشتغال داشت و شاگردانی مانند حضرات آیات و حجج اسلام: سید محمود هاشمی شاهرودی، شیخ محمد رضا مامقانی، شیخ عیسی قاسم، سید عبدالعزیز حکیم، شیخ علی کورانی، سید علی سبزواری، شهید سید علاء الدین حکیم، شهید سید عزالدین قبانچی، شیخ فاضل سهلانی، سید باقر خراسان، شهید سید عبدالرزاق قاموسی، سید صالح حکیم، سید محمد رضا حکیم، سید علی سید ناصر آل سلمان، شیخ عبدالمنعم دجیلی و سید عبدالله غریفی را در دروس خود پرورش داد.

آن مرحوم، یکی از چهره های نامی تشیع در جهان اسلام بود و در همایش ها و کنگره های مختلف در ایران و عربستان، از مقام علمی اش تجلیل شد.

از جمله این مراسم ها در محرم الحرام ۱۴۲۸ ق در شهر «سپهات»، در قطیف که کتاب مهرجان الفقیه المثقف درباره او منتشر شد و در ۱۷ ربیع الاول ۱۴۲۹ در شهر «قاهره»، در احساء که کتاب قرائات فی فکر العلامة الفضلی منتشر شد.

برخی از آثارش عبارتند از:

الف) تألیفات چاپی

۱. اصول البحث؛ ۲. اصول تحقیق التراث؛
۳. اصول الحدیث؛ ۴. اصول علم الرجال؛
۵. الاسلام مبدءاً؛ ۶. الاجتهاد: دراسة فقهية لظاهرة الاجتهاد الشرعی؛ ۷. اسماء الافعال و الاصوات: دراسة و نقد؛ ۸. أعراف النحو فی الشعر العربی؛ ۹. اهل البيت: دراسة معجمية دينية لمصطلح اهل البيت؛ ۱۰. الأولیات (مفقود)؛
۱۱. تاریخ الفقه الاسلامی الامامی؛ ۱۲. تلخیص البلاغة؛ ۱۳. تهذیب البلاغة (گزیده کتاب فوق)؛
۱۴. تلخیص العروض؛ ۱۵. التریبة الدينية؛ ۱۶. التقليد: دراسة فقهية لظاهرة التقليد الشرعی؛
۱۷. ثورة الحسين (ع) من خلال لصوصها و نائقيها
۱۸. جدل الرؤی: مقالات فی الفكر السياسي الاسلامی (مجموعه مقالات در سالهای ۱۹۹۳ - ۱۹۹۴، در روزنامه «عالم الخلیج» لندن؛ ۱۹. الحكم الاسلامی من خلال نصوص المالیه العامة؛
۲۰. خلاصة علم الکلام؛ ۲۱. خلاصة الحكمة؛
۲۲. خلاصة المنطق (به فارسی ترجمه شده است)؛ ۲۳. دروس فی فقه الامامية (۴ جلد فقه استدلالی)؛ ۲۴. دروس فی اصول فقه الامامية؛
۲۵. دراسات فی الإعراب؛ ۲۶. دراسات فی الفعل؛
۲۷. الدرس اللغوی فی النجف؛ ۲۸. دليل النجف الاشرف؛ ۲۹. الدولة الاسلامية؛ ۳۰. الدين فی اللغة و القرآن؛ ۳۱. علم البلاغة العربية نشاته و تطوره؛
۳۲. غدیر خم؛ ۳۳. الغناء: الحقيقة و الحكم؛ ۳۴. فهرست الكتب النحویة المطبوعة؛ ۳۵. فی انتظار الامام (به فارسی ترجمه شده است)؛ ۳۶. فی ذکری ابی (یادنامه پدر بزرگوارش)؛ ۳۷. فی علم العروض؛ ۳۸. القرائات القرآنیة: تاریخ و تعریف (به فارسی ترجمه شده است)؛ ۳۹. قرائة فی کتاب «التوحید» (نقد و بررسی کتاب «التوحید» نوشته شیخ صالح فوزان)؛ ۴۰. قضایای و آراء

فی العقيدة و اللغة و الادب (۴۲ مقاله کلامی و ادبی و لغوی)؛ ۴۱. الکیان السياسي الاسلامی من خلال نصوص المالیه العامه؛ ۴۲. اللّامات: دراسة نحویة شاملة فی ضوء القرائات القرآنیة؛ ۴۳. لماذا الیأس؟؛ ۴۴. مبادئ اصول الفقه؛ ۴۵. مبادئ علم الفقه؛ ۴۶. مبدأ الاشتقاق فی اللغة العربیة؛ ۴۷. مختصر الصرف؛ ۴۸. مختصر النحو؛ ۴۹. المذاهب الاسلامیة الخمسة: تاریخ و توثیق (با همکاری دیگران)؛ ۵۰. مذكرة المنطق؛ ۵۱. مذهب الامامیة: بحث فی النشأة و اصول العقیده و التشريع (به انگلیسی ترجمه شده است)؛ ۵۲. مراكز الدراسات النحویة؛ ۵۳. المسؤولیة الخلقیة فی فكر الدكتور محمد اقبال؛ ۵۴. مسئله الفقر؛ ۵۵. مصطلحان اساسیان؛ ۵۶. من البعثة الی الدولة؛ ۵۷. من معالم الحج و زیارة؛ ۵۸. نحو ادب اسلامی؛ ۵۹. هكذا اقرأتهم (گردآوری: سیدحسین بن سیدکاظم خلیفه موسوی)؛ ۶۰. واقعة كربلا و اثرها فی الشعراء العربی؛ ۶۱. الوسيط فی قواعد فهم النصوص الشرعیة؛ ۶۲. ولایت المرأة فی الاسلام.

ب) آثار مخطوط

۱. اسماء الافعال و الاصوات: دراسة و نقد (رساله فوق لیسانس)؛ ۲. باقة شعر (برگزیده شعر عربی) ۳. التذكرة فی اللغة العربیة و آدابها؛ ۴. خمسون لغزا و لغزا: من ادب النوادر؛ ۵. شرح الفیة ابن مالک؛ ۶. شعر الخلیل بن احد الفراهیدی؛ ۷.

شیء من الشعر (دیوان شعر)؛ ۸. عواطف ولاء (دیوان شعر، اشعار ولایی و در مدح و رثای اهل بیت)؛ ۹. عشرة ابیات مشکلة فی الاعراب؛ ۱۰. علم التجوید؛ ۱۱. قرائة ابن کنیر اثرها فی الدراسات النحویة؛ ۱۲. المبدأ الاول فی الفكر الیونانی قبل سقراط (رساله لیسانس)؛ ۱۳. المكتبة المتنفلة (کشکول)؛ ۱۴. من مصادر الفكر الامامی فی العقیده و التشريع

ج) تحقیق

۱. اتحاف الانس فی العلم و اسم الجنس، نوشته محمد الامیر
۲. اتحاف الرفاق ببیان اقسام الاشتقاق، نوشته شیخ محمد جوهری
۳. اعراب سورة الفاتحة، نوشته عمر بن عثمان جتری
۴. بلایت الهدایت (در تجوید)، نوشته شیخ عبدالمحسن لؤیمی
۵. البصرویة فی علم العربیة، محمد بن عبدالرحمن بصروی
۶. درة القاری، نظم: حافظ عبدالرزاق رسعی
۷. زلة القاری، نوشته نسفی
۸. شرح الواضحة فی تجوید الفاتحة، ابن ام قاسم مرادی
۹. طریق استنباط الاحکام، نوشته محقق کرکی
۱۰. الناسخ و المنسوخ، نوشته ابن عثاقی
۱۱. هدایت الناس من الحجاج و المعتمرین، نوشته صاحب جواهر

د) مقالات

دهها مقاله در مجلات ایران، عراق، لبنان، عربستان^۲

آن مرحوم پس از سالها تحمل بیماری سخت و جان‌کاه، سرانجام در حدود ۸۰ سالگی، در بامداد روز دوشنبه ۲۷ جمادی الاولی ۱۴۳۴ق (۱۹ فروردین ۱۳۹۲ش)، در شهر دمام بدرود حیات گفت و پیکر پاکش صبح روز سه شنبه، با حضور ده‌ها هزار نفر از علما و مردم مؤمن استانهای قطیف و احساء، تشییع و به خاک سپرده شد و

۲. شرح احوال مفصل او را ببینید در: هاشم محمد شخص، اعلام هجر، ج ۳، ص ۴۷۸ - ۵۴۴.

در غم فقدانش، مقام معظم رهبری فرمود:

بسم الله الرحمن الرحيم

با حزن و اندوه فراوان، خبر درگذشت علامه آیت الله دکتر عبدالهادی فضلی را دریافت نمودم. این علامه فقید، عمر شریف خود را در جهاد علمی و سیاسی و دفاع از مقدسات امت اسلامی و مسائل بر حق آن سپری کرد. این فقید از پیشگامان تفکر و اندیشه و از ثنویسین های برجسته اسلامی بود و بهترین نشانه این امر، آثار و تألیفات گرانسنگ ایشان است.

مرحوم فضلی، پناهگاه علمای امت بودند و با فکر و حرکت و جهاد و تلاشهای وحدت آفرین خود، نمونه و اسوه‌ای را در نزدیکی دل‌ها، وحدت بخشیدن به صفوف اسلام، همدلی و دوری از نزاع‌ها و اختلافات و تمرکز نگاه‌ها و اندیشه‌ها بر دشمن مشترک آحاد امت عظیم اسلامی ارائه کردند.

این فقید راحل در اواخر زندگی خود، با صبر بر ابتلاء الهی و بیماری طاق فرسا، نمونه و تصویر بسیار والایی از انسان مؤمن صابر شاکر و ائق به خدای بزرگ و توانا و متوکل بر او به ظهور رساندند. به این مناسبت تسلیت و تعزیت خود را به افراد خانواده مکرم و دوستان و شاگردان و دوستداران ایشان، خصوصاً علمای امت اسلامی و حوزه‌های علمیه تقدیم می‌کنم و از خداوند مئان مسئلت می‌کنم رحمت و اسعه خود را بر این فقید عزیز نازل فرماید، بهشت را جایگاه ابدی ایشان قرار دهد، او را در رضوان وسیع خود وارد گرداند و به بستگان و دوستداران ایشان، صبر و تسلیت عنایت فرماید.

همچنین از خداوند جلّ و علا مسألت دارم که به همه علمای صالح ما سلامتی کامل، موفقیت دائم و توفیق اقتدا به اندیشه و رفتار و جهاد این فقید سعید، به ما عطا فرماید.

انا لله و انا الیه راجعون

سیدعلی خامنه‌ای

۲۰ فروردین ۱۳۹۲

۲۸ جمادی الاولی ۱۴۳۴